

SBORNÍK

JEDNOTY POTOMKŮ POBĚLOHORSKÝCH EXULANTŮ-POKUTNÍKŮ A PŘÁTEL RODOPISU V PRAZE.

Rodopis - Historie - Vlastivěda.

Řídí redakční rada: V. Kamareith, F. Kapoun, Dr. V. Matina, B. Nesměrák, R. Procházka, Dr. J. Rejss, JUC. J. Škréta a K. Tunkl.

Vychází 1/4letně, počátkem čtvrtletí. — Majitel, nakladatel a vydavatel spolek: „Jednota potomků pobělohorských exulantů-pokutníků a přátel rodopisu v Praze“. — Odpovědný redaktor: Bořivoj Nesměrák. — Redakce, administrace a expedice: Praha II., Jircháře 10. Telef. 438-76. — Předplatné: ročně Kč 12.—, jednotliv. číslo Kč 3.—. Účet pošt. spoř. 90.847. Užívání novin. známek povoleno výn. řed. pošt z 17. prosince 1929 č. 278762/VII 1930

OBSAH :

Str.

Jaroslav Prošek: O svatováclavské orlici	2
Dr. V. J. Matina: Rozpory náboženské v Čechách a jejich následky po bitvě na Bílé Hoře	5
Roman Procházka: Rodopisné rozhledy	21
Spolkové zprávy	
Bořivoj Nesměrák: Zpráva jednatelská	22
Důležité upozornění pp. členům	23

PRAHA 1930

NÁKLADEM „JEDNOTY POTOMKŮ POBĚLOHORSKÝCH EXULANTŮ-POKUTNÍKŮ A PŘÁTEL RODOPISU“

V PRAZE, BROŽÍKOVA 278

TISKL „ORBIS“, PRAHA XII.

O „SVATOVÁCSLAVSKÉ ORLICI“.

Dějepis český obsahuje mnoho nedorozumění, která vznikla nepochopením obsahu psaného, později ovšem tištěného.

Podobně tomu jest s pověstí, že kníže Václav měl ve znaku (na štítě) orlici „plamennou“.

V létech 1282—1314 psal rýmovanou chronyku nyní tak zvaný „Dalimil“ a ten ve své básni 42. „Bratislav a Jutka“ chce čtenářům vysvětliti, proč má knížectví české ve znaku orlici.

Vymyslí si celou událost, kdy císař Ota, otec Jitky, odpouští Břetislavovi únos dcery těmi slovy:

„Za věno zeti svému Bracislavu udatnému když k dvoru pozovu tebe, pusť ohen okolo sebe. To kníže za právo vzechu, orlicu v plamení jměchu.“

To prý se stalo roku 1029, tedy po stu létech žití Václava Svatého († 929), čímž vlastně Dalimil říká, že teprve od tohoto roku (1029) má knížectví České ve štítě orlici, tudíž, že by měl orlici ve štítě již Václav Svatý, Dalimil ničeho nevěděl.

Rčením „orlicu v plameni“ chtěl Dalimil básnicky vyjádřiti, že štít byl „plamenné barvy“, to jest červený, čili že knížectví České mělo původní štít v červeném štítě orlici.

Martin Kolář na str. 17 své Heraldiky českomoravské píše:

„Nejstarší známý znak král. Českého byla na stříbrném štítě orlice černá, z nížto plameny červené šlehají, se zlatými lístky jetelovými na křídlech, jako posud biskupství Tridentské tímto znakem se honosí, obdrževši jej jako nejstarší český znak od krále Jana Lucemburského. Orlice se nazývá „Svatováclavská“, poněvadž pochází ze štítu sv. Václava, jehož obraz na nejstarších pečetích našich panovníků nalézáme. Na pečeti dvojité (r. 1200) stkví se orlice na štítě Přemysla na koni jedoucího a na lici jest sv. Václav na trůně sedící s praporem trojocasým v pravici a štítem s bodcem v levici.“ A na str. 180 též Kolář píše: „Svatováclavskou orlici, nejstarší znak král. Českého, zachoval nám v barvách Kunhutin passionál z r. 1313 a znak města Tridentu, jest na stříbrném štítě tato barvy černé a kolem do kola z ní plaménky červené vyskakující.“

Tedy orlice na štítě r. 1200 Přemysla nemá plamenů. Ale i spojení orlice s Václavem Svatým není nijak odůvodněno pečeti Přemysla Otokara I., neboť obraz Václava užíván již jako patrona českého, jakož se užívalo tak i na denárech českých. Tudíž není nejmenší pochyby, že plameny vznikly na orlici až teprve nepochopením básnického obratu Dalimilova.

Dnes symbolisujeme knížecí dobu Václavem Svatým a štítem ve znaku orlice, královskou pak dobu vždy se štítem znaku lva, lépe lvíce.

Dalimil byl velkým vlastencem, který se nebál žádného výmyslu, aby varoval českého člověka před nápirem německým. Chtěl, aby se český člověk vymanil ze zajetí německého vlivu a síly, ale sám vězel nevědomky v témž duševním zajetí německém jako celý národ český. Nijak jej nezaráželo, že znak český vytvořil nepřímě císař Oto, to jest: štít červený s černou orlicí, ale i druhý znak královský, že nám dal císař německý i Vratislavu II. název „král“ a že mění i znak orlici ve lva.

Píše tak Dalimil v básni 48. „Vratislav II., první král“: „Nad to císař štít změnil, úřad mu v dvoře proměnil, tehdy za orla černého dá tu jemu lva bílého. Králem jeho korunova, českým polským sám provola“ (l. 1086).

V českomoravské heraldice Kolářově, vydané A. Sedláčkem, jest vyobrazena tato orlice na stránce 180. (obraz 47.), a sice tak, jakoby peří na krajích těla přecházelo v zákruty, což možno považovati za plaménky, leč správně má býti chápáno jako zježené peří.

Obraz tento jest uváděn jako vzor oné plamenné orlice z passionálu Kunhutina.

Však na téže stránce českomoravské heraldiky Kolářovy jest vyobrazení orlice ve štítě mnohem staršího slohu (vyobrazení 45.), kde o nějakých plamenech není tuchy!

Ale i orlice na mostecké věži Karlova mostu (vyobrazení 48.) nemá žádných plamenů.

Tudíž není nejmenší pochyby, že ona orlice plamenná Tridentská a v passionálu Kunhutině, vznikla básní kronikáře zvaného Dalimila. Kdyby orlice českého knížectví byla kol do kola ozářena plameny, měla by tyto plameny i orlice štítu moravského i slezského, čehož opět není. Básník, jak jsem již poznamenal, není tímto nesprávným pochopením vinen, leč vinen je na jiných místech své kroniky a velice závažně, neboť uvedl svým tvrzením na nesprávnou cestu i historiky-heraldiky: M. Koláře i A. Sedláčka a Vojt. Krále z Dobré Vody.

Mát kronikář Dalimil dvacet míst ve svých básních, kde vysvětluje, proč ten či onen rod měl ve štítě tu či onu věc.

A vše jest pouze básnickým výmyslem a tak jistě v rámeц děje zasazeno, že nemá citící člověk jaksi práva pochybovati o správnosti tvrzení nepravd.

Dalimil jest vinen výmyslem znaku Břetislavova, orlicí, ale není vinen, že byla orlice v českém knížecím štítě „plamenná“, to

jest v plameni, neboť chtěl říci a řekl: v červení, jinak v plameni, jasněji: v plamenné barvě. Svými poznámkami o znacích českých učinil Dalimil dojem na nezasvěcence, jakoby byl na slovo vzatým heroldem království Českého a že byl dokonce seznámen i s příčinami jich tvorby a zatím byl pouhým pozorovatelem heraldicky úplně nechápajícím, básníkem, jemuž znak vybavoval určité představy, kterých i básnicky užil.

Heraldika česká jest dílo filologické, kdy tvořen znak z jména rodového nebo osobního, případně z jména statku, který byl majetkem svobodníka, později panoše a konečně vладыky, jinak řečeno: státní úřadovna znaková tvořila znak z významu jmen a ne z důležitých činů chrabrých, politických nebo diplomatických.

Vojtěch Král z Dobré Vody ve své heraldice uvádí jinak tvořenou větu o orlici a sice z rukopisu Gambridgeského na str. 82b: „a proto orlyczy plamennu nastytu nosyechu“. Také kronikář Beneš z Veitmile r. 1370 píše, že země česká měla ve znaku „orlici černou v plameni ohně v poli bílém“ (*aquilam nigram in flamma ignis et campo albo* . . .), což vše jest naprostý omyl — neboť vždy byl štít červený našeho knížectví i království a nikdy ne bílý, jako jsou dodnes naše barvy červená a bílá.

Ovšem Beneš z Veitmile nebyl též heraldicky vzdělán, a byl vynucen tvořiti štít bílý, poněvadž orlice černá s červenými plameny a v červeném štítě by se neuplatnila.

Tomuto tvrzení podlehl i Vojtěch Král a docela souhlasil s Benešem Veitmílem — který též nepochopil Dalimila, znaje snad pouze *passional Kunhutin*.

Rozluštění těchto záhad znaků českých bude jasným poznáním, že heraldika česká není nějakým náhodným zábavným tvořením ladných obrázků, jen aby byly malebné a jímavé. Hlava svinská, oslí, volská byla zrovna tak ve štítě čtěna jako růže, nebo meč, či nádoba.

Znak český vyjadřoval se v rozkvětu heraldiky české prostotou a jasností, v době úpadku složitostí a nejasností — však vždy vyjadřoval filologicky jméno majitele. Tím možno jasně určit, kdo z rodu dostal štít, přesně, v kterém století. Jasně možno určit, že znak byl dán českou úřadovnou, že majitel byl tuzemcem a nikoliv přistěhovalcem již s právem znaku.

Ovšem během doby bylo znamení leckterého rodu i jméno majitele znaku porušeno, psáváno i chybně a dohadováno pak, že asi jinak má správně zníti a ne tak, jak ho bylo užíváno majitelem samým. Pouze důkladnými studiemi celých desítek let jest možno dopátrati se naprosté pravdy, jak to, či ono jméno filo-

logové luštili, čili co v té době ono jméno znamenalo anebo i pamatováno, co i před časy znamenávalo.

Není možno řídit se poznámkou nebo záznamem nějakého písaře, který tvořil zápisy městské nebo zemské a obohacoval je svými domněnkami. Jak chybně jest chápána orlice knížectví Českého, jest důkazem, že v době naprostého úpadku, v baroku, tvořen štít držený Václavem Svatým: vzlétající orlice, pod níž jest oheň, tak jako by vzlétala z ohně jako zázračný pták Phoenix.

Tam až dospělo ono nepochopení básnického tvaru Dalimilova. Velice zajímavě, jak správně pochopil V. Flajšhans onu 42. báseň a jak dal oné nejasné větě správný smysl, zamítnuv vymyšlenou symboliku císaře Oty a napsav v novém přepsání staré kroniky Dalimilovy, vydané roku 1920 v Praze redakcí Václava Tille (*Žeň z literatur*, svazek 53. vydaný Janem Laichterem): „Když císař k dvoru pozve tebe, pusť oheň na míli okolo sebe. To již knížata česká za právo vzali a proto orlici v plamenném štítě nosívali.“ Tím je prof. Flajšhansem správně řečeno, co Dalimil nejasně vyjádřil, neboť rčením „ve štítě plamenném“ opravuje nepochopenou větu Dalimilovu.

Tak jest napraven omyl heraldický a dokázáno, že heraldika je vědou filologickou a že je důsledná, neboť knížectví České vzalo si ve znak orlici, vysvětlujíc a luštic tak filologicky slovo „Čech“, „Čechy“ od: čechati, což znamenalo své doby „sekati, káceti, rváti se, raziti“, neboť orlice jest dravec „čechající“ — jakož později vzat opět do znaku královského (svými pazoury) „čechající“ lev.

Dr. V. J. Matina:

ROZPORY NÁBOŽENSKÉ V ČECHÁCH A JEJICH NÁSLEDKY PO BITVĚ NA BÍLÉ HOŘE.

(Přednáška v Jednotě potomků exulantů a pokutníků pobělohorských a přátel rodopisu dne 8. listopadu 1929.)

Bychom v našem kruhu oslavili paměť mučedníků bělohorských, rozhodli jsme se osvěžit vzpomínky na to, jak vlastně došlo ku exulaci a emigraci pobělohorské. Rozhlížíme-li se zpět po jednotlivých stoletích života českého, vidíme, že všemi táhne se nit rozporů a bojů náboženských. Vidíme již v prvních dobách českého křesťanství boje o slovanskou liturgii, o přijímání

pod obojí způsobou ba dokonce i o manželskou otázku služebníků církve. Vidíme neústupnost církve římské se strany jedné, se strany pak druhé neústupnost národa českého ve všech jeho složkách stavovských.

Duše národa našeho vždy hloubavá, vždy nedůvěřující a ve sporech si libující, zapomínala plně světa tohoto, žíznic stále po extrémech, a utápěla se v řešení otázek náboženských.

Bychom viděli vše a nezanedbali ničeho, sestoupíme až do století devátého po Kristu, kdy lid slovanský žil v zemi naší ještě v klidu svých pověstí a bájí náboženství slovanského. Země skládala se asi z patnácti kmenů, jimž vládla vždy knížecí rodina. Tak ve středu země na levém břehu Vltavy usídlen byl kmen Čechů pod rodem Přemyslovců, na severovýchodě asi v dnešním Hradecku a Boleslavsku byli Chorvati, jimž vládli Slavníkovci atd. Ke konci 9. století kmen Čechů stává se nejmocnějším právě asi osobní statečností a duševní převahou svých knížat, takže kmeny ostatní čím dále tím více se ocitají v postavení podružném.

Styk se zeměmi sousedními, již křesťanskými způsobil, že roku 845 dle annálů fuldských odchází čtrnáct knížat (lechů) z krajů českých, které nebyly tehdy ještě jednotným útvarem státním, ale již odvislým od králů franckých, třebaže uvnitř zachovávaly samostatnost, do Řezna, by přijali tam na dvoře Ludvíka německého 13. ledna víru křesťanskou od kněží latinských. Přijetí víry křesťanské děje se tu dobrovolně. Nově pokřtěným z Řezna kněží do vlasti byli s sebou dáni, což odpovídalo tehdejšímu zvyklostem církevním. V pozdějších letech dochází však k bojům mezi Bavyry a obyvateli země české, jak annály fuldské se zmiňují: „Čechové obvyklým způsobem porušující věrnost, neustále proti Frankům se zdvihali.“ V důsledku toho větší část země vrací se ke kultu domácímu.

Zatím sousední Morava stává se od doby knížete Mojmíra před r. 836 již jednotným státem, v rozkvětu pak nalézá se pod Rostislavem 846—870 a Svatoplukem 870—894. V posledních letech panování Svatoplukova byly dokonce Čechy odvislé od tohoto panovníka. Na dvoře tohoto na Velehradě dává se prý pokřtiti český kníže Bořivoj asi v r. 873 nebo 874 od slovanského věrozvěsta arcibiskupa Methoděje, kterýžto se svým bratrem Cyrilem povolán na Moravu od vévody Rostislava r. 863 nebo 864, ač již dříve křesťanství na Moravu knězi passovskými bylo přinešeno. Pokřtění Bořivoje nedochází však doma přijetí příznivého, a protivníci volí si vzdoroknížete Strojníra, nad nímž však Bořivoj vítězí.

Slavista vídeňský Jagič mluví o tomto domnělém křtu Bořivo-

joř, než první skutečně historicky ověřený panovník jest strýc Václavův Spytihněv I. Za tohoto jest zavádění křesťanství na území pražském skutečně známo. Od doby Methodějovy objevuje se v Čechách liturgie slovanská vedle dříve již zavedené liturgie latinské, a tím dán první základ k pozdějším rozporům náboženským.

Jak slavista Jagič praví, slovanská liturgie ani na Moravě ani v Čechách nespočívala na široké basi, a bylo jí stále se hájiti, jak vidíme již v r. 880, kdy papež Jan VIII. obesílá Methoděje do Říma, by obhájl zde svoji slovanskou liturgii, při čemž tento vítězí a odnáší si povolení k užívání jazyka staroslovanského při službách Božích. Než biskup Methodějův v Nitře, Wiching, dociluje r. 885 u papeže Štěpána VI. zákaz slovanské liturgie. Po smrti pak Methoděje 6. dubna r. 885 se svolením Svatopluka zapuzení jeho žáci, a na Moravě slovanská liturgie odstraněna, dokonce když dochází v letech 905—906 k vpádům maďarským.

R. 895 po smrti Svatoplukově uznávají strýc Václavův Spytihněv a Vitislav (Vratislav) asi kníže Chorvatů svrchovanost říše francké representované bavorským Arnulfem, čímž svazky s říši Moravskou přetrhány. (Annály fuldské.) Znae jistě již střediska tehdejší kultury západní Spytihněv staví kostely k úctě Panny Marie a sv. Petra v Budči v kraji Slánském.

Nástupce Spytihněvův, Vratislav I., pojímá za manželku Drahomír z kmene Stodoranů v nynějších Branibořích, ve kterých projevuje se silná povaha odporující všem novotám, a jež dává i popud k zavraždění tchyně sv. Ludmily v r. 920 na Tetině.

Vratislav umírá kolem r. 920. Jeho syn sv. Václav, narozený asi r. 907 vychováván od své báby Ludmily, jež dala jej vyučovati ve slovanském písmě, naproti tomu pak v latinské škole při kostele v Budči vyučován od kněží německých. Vlady ujímá se sv. Václav r. 922 po zapuzení Drahomíry ze země; v té době připomíná se též vojenský zásah Arnulfa bavorského v Čechách. Václav stává se přítelem krále Jindřicha, zakládá kostel sv. Víta, patrona to národa saského, a vede vojnu s knížetem Kouřimským, v níž vítězí. Na dvoře Václavově shromažďuje se hojnost cizích kněží a již tehdy slyšeti jest stesky na úpadek kázně v kleru. Ač mladý, přec důmyslný panovník má tu velikou zásluhu, že vchází jako rovnocenný a plnoprávný člen do společnosti západních národů kulturních. Ač tedy celá orientace Václavova děje se způsobem západním, přece jinak vidíme vlivy církevní kultury slovanské: přijímá se pod obojí, kněží se žení, zpořád koná se veřejná, a nejstarší legenda o sv. Václavu psána jest staroslovansky.

Po vládě toužící Boleslav vraždí 28. září r. 929 sv. Václava na Staré Boleslavi. (Tento rok zjištěn jediné bedlivou prací Peškařovou.) Při této příležitosti zmiňuje se kronikář, že služebníci Boleslavovi také boží slouhy zloupili vyhnávše je z města a ženy jejich za jiné muže vdali, z čehož patrně, že první kněží církve v Čechách nežili v celibátu.

Velikému rozmachu těší se však křesťanství v Čechách za syna Boleslavova Boleslava II., kdy v r. 973 podporou řezenského biskupa Wolfganga i císaře Oty I. založeno biskupství pražské. Prvním biskupem stává se Dětmar, saský mnich, patrně lužický Srb ovládající jazyk český. Po jeho smrti vstupuje na stolec biskupský r. 983 Čech Slavníkovec Vojtěch, v Magdeburku vychovaný a ve Veroně od mohučského arcibiskupa Willigisa na biskupa posvěcený. Vojtěch usiluje zvláště o zrušení liturgie slovanské a uvedení latinské na místo její, rovněž horlí proti manželským sňatkům nižšího duchovenstva, ale nadarmo. By podporoval činnost svoji, přivádí z Říma dvanáct řeholníků a usazuje je v nově založeném klášteře v Břevnově r. 992.

V dalších létech vidíme opět posílení liturgie slovanské, neboť kníže Oldřich v r. 1032 začíná, a syn jeho Břetislav r. 1039 dokonává stavbu kláštera na Sázavě pro Prokopa poustevníka († 1053), kdež konány služby Boží až do konce XI. století v jazyku staroslovanském. (Annály mnicha sázavského, pokračování to kroniky Kosmovy.)

Spytihněv II. však vypudí nástupce Prokopova opata Víta ze země a uvádí sem opata obřadu latinského, rodem Němce. Zajímavé je zajisté, že Vratislav povolav r. 1064 slovanské mnichy zpět, třebaž že papež Řehoř VII r. 1080 káže, aby Vratislav zrušil v zemi své liturgii slovanskou: „obyčej tento nemoudrý a drzý, kterémuž církev jen z vyšších ohledů shovívala“, neuposlechne rozkazu tohoto, a teprve Břetislav nesvorné mnichy slovanské vyhání r. 1096 a uvádí tam latinské mnichy z kláštera břevnovského.

Ve velikém nepořádku octly se poměry církevní v Čechách i na Moravě za Vladislava II., kdy olomoucký biskup Zdík vyhlašuje klatbu na knížata moravská, která bojují proti němu a králi. K napravení těchto poměrů, jakož i k vymezení všech ještě zbývajících zlých obyčejů vyslal papež Innocentius II. cremonského kardinála Quido de Dovaria *) 1143—1145 s plnou mocí

*) Osoba legáta tohoto, jenž 1164 zvolen vzdoropapežem pod jménem Paschalis III. a zemřel v Římě 20. září 1168, zajímavá jest pro nás tím, že pocházel ze staré ghibellinské rodiny z Cremony, jejíž jedna část se usadila v Čechách a žije zde nyní již přes 150 let

do Čech. Tento provedl důležité proměny a opravy v duchovenstvu obou zemí. Všichni kněží ženatí, aneb na kněžství nedosvěcení, odloučení jsou navždy od svých manželek aneb zbaveni důstojenství.

Vzdor tomu coelibátu služebníci církve české těžko přivykali, až v r. 1197 legát papeže Celestina III. kardinál Petr zavádí při svěcení kněží slib bezženství, ke kterémuž napotom každý zák před svým vysvěcením zavázati se musel, takže od té doby zákon coelibátu v Čechách zachován byl.

V největším rozkvětu vidíme církev v Čechách za císaře Karla IV. (1346—1378), kdy v r. 1344 vydává papež Klemens slavnou bullu, kterouž posavadní biskupství pražské ze všelikého područí arcibiskupa mohučského vyňato, na arcibiskupství povýšeno, a jemu olomoucké, jakož i litomyšlské biskupství, jež teprv nově založiti se mělo, co suffraganství podřízeno bylo. Jinou bullou ze dne 5. května stalo se také přenešení práva korunovati krále českého s mohučského na pražského arcibiskupa.

Prvním arcibiskupem stává se dne 21. listopadu 1344 Arnošt z Pardubic, a zároveň klade se základní kámen ke stavbě kostela sv. Víta. V prvních letech činnosti Arnošta z Pardubic vidíme, kterak kolem r. 1350 dozírá církev na přijímání pod jednou. V době této dosahuje církev veliké moci i bohatství, jež nevede vždy ke správnému plnění povinností, a je důležité, že sám Karel IV. jevil snahy o reformu duchovenstva. Když papež Innocentius VI. skrze nuncia svého na sněmu říšském v Mohuči 1359 naléhati dal na sbírání desátku, pronesl císař své podivení, že papež tolik peněz na duchovenstvu žádaje nemyslí raději na opravu mravů jeho.

Reformačním těmto snahám podstatně napomáhalo vysoké učení pražské, založené r. 1348.

A tak pomalu dochází k rozporům náboženským, v Praze objevují se kazatelé, horlíci pro nápravu života duchovního. V r. 1360 u sv. Havla káže Kunrát Waldhauser též ze Štěkna zvaný, po něm u sv. Mikuláše mistr Jan Milič z Kroměříže († 1374) kanovník pražský. Řehoř XI. vydává proti Miličovi bullu. Tento uvězněn; než arcibiskup jej 1366 opět ze žaláře propouští. Na Miličovo místo nastupuje Matěj Janovský, syn rytíře Václava z Janova, jinak mistr pařížský zvaný, jenž jako zpovědník má vliv na Karla IV. a hájí přijímání pod obojí, na nátlak papežský zapuzen, umírá r. 1394. Po jeho odstranění pod obojí jsou nuceni se skrývat, a Němci papežštější dosazování v úřady.

R. 1392 založena Kaple Betlémská, kdež kazatelem Štěpán z Kolína, po něm r. 1400 mistr Jan Hus. Téhož roku Jeroným

Pražský přinesl z Anglie knihy Wiklefovy, jež ve shromáždění kolleje pražské odsouzeny 20. května 1408. Jelikož odsouzení toto stalo se hlasováním Němců, mluví Hus pro udělení více hlasů Čechům proti cizincům na universitě pražské. Václav IV. přisuzuje Čechům tři hlasy v Hoře Kutné dekretem 18. ledna 1409. Hus zvolen rektorem, Němci se odstěhovali.

R. 1410 dány znovu na index knihy Wiklefovy a spáleny za arcibiskupa Zbyňka z Hazmburka. Roku 1411 sepsal Hus theses proti odpustkům papeže Jana XXIII. Obeslán do Říma, v Praze zakázány mše, takže Hus nucen odejít z Prahy na venkov, později pak s glejtem Zikmundovým odchází do Kostnice před církevní sněm, kdež 6. července 1415 s Jeronýmem odsouzen a upálen.

Tímto činem církve popuzení Češi protestují 2. září 1416 listem, na němž podepsalo se padesátosm českých pánů, na sněmu Kostnickém. Smrt Husova vyvolává hnutí, jehož stoupenci zváni husiti nebo kališníky, protože pak přijímali při svátosti oltářní nejen chléb, nýbrž i víno, nazváni podobojí čili utrakvisté. Královským usilováním zameziti pokud možné, učení nové, jednak chováním se kněží katolických nastaly roztržky mezi pány i lidem, jež vedly 3. července 1419 k defenestraci radních a rychtáře na Starém Městě. 16. srpna 1419 umírá Václav IV. Smrtí královou rozpadly se všechny svazky poslušenských, bázně a kázně, hnáno útokem na kláštery a kostely, a bořeno vše. Kartouzský klášter na Smíchově zapálen, podobně dělo se v Písku, Klatovech, Plzni a Králově Hradci.

Nástupce králův, Zikmund, jenž dlel mimo Čechy, prohlašuje ovdovělou královnu Žofii za vladařku a dává ji k ruce vladařskou radu s panem Čěnkem z Wartenberka v čele. Zatím vytvořilo se v Čechách již několik stran náboženských. Předně katolíci, za druhé mírnější kališníci, k nimž hlásili se Pražané, kteří nezmítali autority a tradice církevní, nýbrž doufali stále, že se s církví smíří; s touto stranou však nevyjednával ani král, ani papež, proto strana tato ocitla se v postavení velmi vrtkavém. Třetí hlavní strana byla Husitů horlivých, kterážto odírala platnosti všemu mimobiblickému podání v církvi a při výkladu písem sv. uznávala rozum i jedincův za oprávněný a dostatečný, a proto rozpadala se na strany a sekty, z nichž nejznámější byli Táboriti. Strana tato svými zásadami demokratickými nacházela přívržence i ve stavu rytířském, z nichž nejznámějšími se stali Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova, hlavně však opírala se o lid selský.

V celých Čechách konány t. zv. tábory, které zavdávaly příčiny

k výtržnostem. Nad jiné bystrý Mikuláš z Husi řídil celé hnutí národu českého, k válečnictví hodil se pak Žižka, jenž proti středoměkým vojskům feudálním dovedl zorganizovati a novým způsobem vyzbrojiti lid selský.

25. října osazuje Žižka Vyšehrad a Malou Stranu, 13. listopadu však uzavřeno mezi Pražany a královskými příměří. Královna Žofie skládá v prosinci svůj vladařský úřad do rukou krále Zikmunda v Brně, kam svoláni stavové na sněm, na kterém i Pražané podíl brali, poněvadž Zikmund nevystupoval do té doby zjevně proti podobojím; zato však po sněmu šly důtklivé rozkazy k úřadům proti všemu Wiklefství.

Ti, kteří učení Husova se přidržují vzdor výnosům Zikmundovým, zakládají r. 1420 opevněné město Tábor. Jediný Žižka, uchýlivší se do Plzně, neuznával příměří, jež učiněno proti jeho vůli, odtud pak, nehodlaje brániti Plzeň, pospíchá k nově založenému Táboru; poraziv královské vojsko u Sutoměře, dobývá t. zv. železné pány ve Vozici. 1. března 1420 papež Martin V. dává Čechy do klatby a svolává veškeré křesťanstvo do boje k vykořenění Wiklefistů a Husitů. Bulla tato nejprve prohlášena ve Vratislavi, kdež král Zikmund sněmoval. První obětí byl Jan Krása, kupec pražský, jenž 15. března ve Vratislavi upálen. Na to v květnu purkmistr v Litoměřicích Pichel po návštěvě Zikmundově dává sedmnáct měšťanů k husitství náchylných v Labi utopiti.

Táborští jímání a na Horách Kutných hromadně do dolů vrhání. V Praze nastává ohromné rozhořčení a bouře. Od spojené obce vydán jest manifest ke všem Čechům a městům českým, oplývající hořkostí proti církvi římské, rovněž Čeněk z Wartenberka odpadá od krále a vydává proti němu provolání ke všem Čechům a Moravanům.

Kostely a kláštery páleny, Žižka dobývá hradu Rábí; za to hůře jde dobývání Vyšehradu, a 7. května pan Čeněk z Wartenberka opět vyjednává s královskými a pouští 4.000 královských oděnců do hradu. Zikmund hnul se od Vratislavi do Čech, kde zpučně přijímá v Hoře Kutné poselstvo Pražanů, čehož výsledek byl boj až na smrt. 7. července Konrád, arcibiskup pražský, vyhlásiv se pod obojí, složil úřad kněžský, stal se vůdcem ozbrojených Pražanů a předal moc svoji zvolené konsistoři pod obojí, ve které byli M. Jan Příbram, Prokop Plzeňský, Jakobellus a Jan Želivský.

Zatím události světového významu řítí se jedna za druhou. Žižka poráží na hoře Vítkově 14. července Zikmunda a německé křížáky, další porážka Zikmundova pod Vyšehradem, 1421 roz-

prašeno křižácké vojsko u Žatce, 1422 vítězství Žižkovo nad Zikmundem u Německého Brodu. V Praze však v březnu 1422 nastávají nové bouře, kněz Jan ze Želiva od hejtmana Starého Města Pražského Haška z Veliše se dvanácti jinými štat. Lid tím rozjitřen, hlava Jana Želivského na míse po městě nošena, někteří radní pak pobiti, jiní zahnáni. Později nastávají roztržky mezi vyznavači učení Husova, takže vůdce tábořský Žižka bojuje s jedné strany proti t. zv. Pikhartům, s druhé strany proti papežencům. Roztržky jdou tak daleko, že r. 1424 Pražané paktují se se Zikmundem a Římem obracejí své zbraně proti Žižkovi, jenž však je rozpráší a táhne pak na Moravu, umírá však 1424 u Přibyslavi. Jeho vojsko nazvalo se Sirotci. Po něm přebírá vůdcovství Prokop Holý, jenž poráží proti Čechům vyslané křižácké výpravy 1426 u Ústí, 1427 u Tachova a 1431 u Domažlic.

Církev katolická po nezdařených výpravách křižáckých, vidouc, že po zlém s Čechy ničeho nepořídí, zve r. 1431 Čechy na koncil v Basileji, kamž přichází Jan Rokycan pražský, Mikuláš biskup tábořský, Prokop vůdce tábořský a Vilím Kostka pán z Postupic. Na koncilu vyjednána kompaktáta, jimiž povoleno užívání kalicha a Čechové opět v lůno církve přijati. Kompaktáta však přijímají pouze mírnější Pražané, nikoliv však Táboři a Sirotci. Pražané, spojivše se s katolíky, vystupují proti Tábořům a Sirotkům, kteréž potírají v bratrovražedném boji u Lipan r. 1434, kdež padne i Prokop Holý.

Tím skončeny války husitské, jež trvaly plných dvanáct let. Fanatismus náboženský, jak praví Palacký, zpřetrhal tehdy všechny společenské svazky, utuchla láska mezi lidmi, vyvolány boje a války neslýchané, povražděno lidu na statisíce, pobořeny hrady, vesnice spáleny, města vyvrácena, celé kraje obráceny v pustiny. Než jsou i dobré stránky, resultující z těchto bojů reformačních, neboť tyto právě pobořily úzkoprsé nazírání středověké. Konečně boje Husitův ukazují nejen na geniálnost vůdců jejich, nýbrž i na vysokou úroveň celého národa v době tehdejší, vždyť národní hrdost a cit pro čest byly tehdy daleko vyspělejšími než dnes.

Roku 1435 obsazen stolec arcibiskupský Janem Rokycanem, jenž však později opět proti Zikmundovi i papeži kázal. 9. prosince 1437 ve Znojmě umírá císař Zikmund, po jeho smrti pak nastupuje na dvě léta Albrecht rakouský (1437—1439), a po smrti syna jeho Ladislava Pohrobka 1457 Jiří z Poděbrad, proti němuž opět papež vystupuje klatbou.

Jiří potlačuje poslední zbytky Tábořských r. 1444, oblehnuv dříve město jejich. Zajímavo, že papež odpírá potvrzení Rokycanova, dokud by od kalicha neodstoupil, a snaží se pomocí svého

legáta kardinála sv. Angela do moci své dostati kompaktáta. Čechové vidouce, že s církví římskou se nedohodnou nikdy, na sněmu stavů a synodu kněží usnesli se r. 1450 navázati styky s církví řeckou, než tato r. 1453 dobytím Cařihradu od Turků pozbývá své moci. Stálá tato náboženská nejistota vedla k ustavení církve českokobratrské r. 1459 ve vsi Kunwaldě. Však již r. 1461 v Praze někteří bratři uvěznění, Řehoř dokonce na skřipci mučen, kněžím zakázáno jim svátostmi přisluhovati, bratři odevsad vypovídáni, pročež žili v úkrytech. R. 1468 na sněmu zemském přísně proti nim král Jiří zakročuje, než vzdor tomu kolem r. 1500 měli již na dvě stě sborů, dokonce i někteří pánové, jako Krajířové, Kostkové a ze Žerotína byli mezi nimi.

Roku 1471 umírá Rokycana i král Jiří, a na trůn nastupuje mírný Vladislav Jagellonský, leč i ten dává se r. 1508 pohnouti k mandátu proti českým bratrům. R. 1523 opět stavové čeští na sněmu svým artikulemi novými se zabývají, když ze sousedního Německa učení Lutherovo nové kořeny zapouští. O stycích dra Luthera a Filipa Melanchtona s českými Bratry svědčí listy Lutherovy, datované Benešovi Bavorynskému r. 1535, rovněž tak list Melanchtonův témuž Benešovi r. 1535, pak list Lutherův: „Janu Augustovi mezi Bratřími v Litomyšli, mému milému“ v r. 1542.

V Praze za krále Ludvíka Jagellonského, švakra to císaře Karla V., administrátor pod obojí Čahera s purkmistrem Paškem proti všem novotám krutě vystupují a dopadené na hranicích upalují.

1526 umírá v boji u Moháče *Ludvík Jagellonský*, a tu nejvyšší purkrabí Zdeněk Lev z Rožmitála posílá třem stavům pozvání na obecný sněm: „Urozeným pánům pánům, urozeným a statečným pánům rytířům, vladykám, moudrým a opatrným městům království českého.“ Na sněmu tomto nezdálo se pánům stavům, aby království České Anně, arcikněžně rakouské (manželce Ferdinanda I. a sestře Ludvíka Jagellonského) napadalo, poněvadž za času krále Vladislava odbyta byla, a žádného nápadu k tomuto království nemá.

Provedena volba svobodná, v níž *Ferdinand I.* zvolen, o čemž zvláštní majestát vydal, jak ze svobodné své vůle království České a z žádné povinnosti Jeho Milost Ferdinanda za pána volilo. — V r. 1547 v bojích Ferdinanda proti protestantům německým stavové čeští odpírají své pomoci, načež tento poraziv protestanty u Mühlberga, vtrhne do Prahy, kdež strany panské, rytířské i městské na svobodě, penězích i statcích *na t. zv. krvavém sněmu pokutuje*, ba i vypovídá z vlasti, čímž hlavně čeští bratři

jsou postiženi a do Branibor se stěhují, biskup jejich *Augusta* uvržen do žaláře. A čteme pak ve starých zápisech, že král ke všem vězňům ze stavu panského i rytířského ustavičně a téměř bez přestání vysílal, aby mu zápisy na své statky zdělali, tak jakž jednomu každému poukázáno bude. A kterýkoli by toho učiniti nechtěl, že hned k němu přistoupeno bude a o hrdlo přijde. Ani se na ten čas toho doprositi nemohli, aby jim zápisové ti, kteréž by jeden každý na sebe a své dědice učiniti měl, toliko za čtvrt hodiny propůjčeni byli, ale jak který byl na pergameně napsán, tak jeden každý jej svou pečetí zpečetiti musil. Sám jediný *Sebestian Hasensteinský z Lobkovic* těm a takovým zápisům se vzeprel. Při těchto ztrápených osobách toho pilně hledáno bylo: že jsou krále i syna jeho z království Českého vyhnati a kurfirsta Saského nebo syna jeho za krále sobě voliti chtěli. Král nemoha se toho na nich nikterak doptati, rozkázal dne 22. srpna *Václava z Jeleního, Jakuba Fikara z Vratu, Václava Pětipeského a Bernarda Barchance* vyvésti a na Hradčanech na prkenném lešení veřejně za příčinou jich výstupků stínati.

Aby novoty stále rostoucí zmařeny byly, *potvrzuje Ferdinand I. r. 1549 kompaktáta* a povolává *do Čech Ježuity*.

Jak dovedli *Čechové zapomínati křivd* jim způsobených, svědčí nejlépe to, že když 8. října 1558 Ferdinand I., nově zvolený římský císař, slavil svůj vjezd do hlavního města království Českého, bylo zapomenuto vše, co byl král před dvanácti léty Čechům zlého učinil. Veškerá šlechta i měšťanstvo připravili se slavnostně k tomuto královskému vjezdu. Purkrabí Jan z Lobkovic měl k němu řeč v jazyku českém, ba byl oficielně vítán již i oti ježuity.

Po smrti Ferdinandově 1564 dosedá na trůn syn jeho mírný císař *Maximilian*, jenž na sněmu v Praze 1575 *dává stavům pod obojí povolení*, aby se pod heslem *jedné obecné konfesse srovnati mohli*. Umírá však již v r. 1576, a *nastupuje císař Rudolf II.*, jenž potvrzuje opět starý Vladislavův mandát proti Českým Bratřím, ale v r. 1609 *listem Majestátu dává stavům pod obojí úplnou svobodu*, takže tito opět novou konsistoř volí a se stavy pod jednou v přátelskou úmluvu vcházejí a tuto sepsanou do desk zemských vkládají. V bojích mezi Rudolfem a jeho bratrem Matiašem posílá Leopold z Passova do Prahy Rudolfovi pomoc, *Matiaš* však Passovany vyhání, na krále českého jest r. 1611 *korunován*, a *Rudolf r. 1612 umírá*. V roce 1617 bezdětný Matiaš přijíždí do Čech se *svým synovcem Ferdinandem*, vnukem Anny Jagellonské, svolává v létě v době žní sněm se žádostí, by Ferdinand za krále přijat a korunován byl. Protesty stavů proti takto

bez volby vnucenému následníku byly nedostatečné, a *korunovace provedena*. Protestující stavové, hlavně Matiaš hrabě z Thurnu, pán Vilém z Roupova, pan Joachim hrabě Šlik, pán Václav Budovec z Budova, císařský rada rytíř Kaplíř ze Sulevic a primas Hošťálek zůstali v menšině. Ferdinand zvolen. Od té doby, tedy ještě za živobytí Matiaše, počali nejen arcibiskup Jan Lohelius a duchovní, ale i světští, jako Slavata, Smečanský a jiní proti zjevnému v Majestátu opatření poddaným svým v náboženství překážku činiti, chrámy odjímati aneb zavíratí, ba i knihy páliť.

Jezuité pak na kázáních svobodně haněti se osmělili stranu pod obojí, ba i v Pánu odpočívajícího císaře Rudolfa, a tu od něho stavům danou v náboženství svobodu. Dne 11. prosince 1617 dekretem z české kanceláře zakázáno vydávati knihy bez předchozí *kancelářské censury*. Hraběti z Thurnu purkrabství Karlšteinské odňato jediné proto, že se na předešlém sněmě svobodného volení krále ujímal. Opat broumovský dal *uzavřítí evangelický kostel v Broumově*, arcibiskup pak dal *rozbořití kostel v Hrobech*. Protestanští obyvatelé města Hrob, utiskováni již za předešlého arcibiskupa Karla z Lamberka, po vydání majestátu postavili si vlastní kostel a povolali do něho protestantského kazatele. Nový arcibiskup pražský, Jan Lohelius, osobuje si jakožto uživatel statků kláštera oseckého, jemuz Hroby byly poddány, i vrchnostenská práva v Hrobech, počal prováděti tam katolickou reformaci prostředky donucovacími, v roce 1614 dal kostel zapечатiti, v roce pak 1617 kostel zbořiti, což provedeno ve třech dnech od 11. do 13. prosince. Zboření kostela tohoto bylo tak těžkou urážkou veškerého obyvatelstva protestantského, že nezbylo mu než mečem rozhodnouti o bytí či nebytí.

Podobný spor o kostel vedli protestanti v Broumově, jimž císař Matiaš 25. srpna 1611 zakázal stavěti kostel, když ubezpečen byl nejvyššími úředníky zemskými, že majestát Rudolfův nevztahuje se na lidi poddané, nýbrž pouze na stavy. Podporováni defensory Broumovští kostel dostavěli, a jeho zavření až do vypuknutí povstání se i opatovi i císařským úřadům vzpírali. Tehdy r. 1618 páni defensoři akademie a konsistoře pražské svolali stavy vzdor zákazu císařskému a provedli *defenestraci* místodržících *Bořity hraběte z Martinic*, jinak zvaného Smečanského, a *Slavaty z Chlumu a Košumberka*, s jejich sekretářem *Fabriciem*, na to 23. května jezuity z království vypověděli.

Císař Matiaš na žádost Ferdinandovu vyhlásil Čechy za buřiče, kteří vojnu ztrestání býti mají. Čechové zvolivše si třicet directorů odhodlali se brániti. Sám nepřítel Čechů, vídeňský kardinál Khlesl, varoval císaře, by s Čechy boje nezačínal. Než do

Vídně povolán tehdy z Nizozemska již slavný vojevůdce hrabě Karel Bon. Buquoy z Longuevalu, jemuž svěřeno vrchní velitelství vojska císařského. Zatím pod Dampierem vchází již vojsko do Čech při jihovýchodní hranici a počne barbarsky drancovati na Jindřichohradecku. Druhá část armády pod velitelstvím Khana z Belasu přichází přes Jihlavu do Polné v Čechách. V Německém Brodě pak v září spojena obě tato vojska pod velitelstvím samotného Buquoye. Vojskům těmto však kladlo české vojsko pod Thurnem dlouhý a znamenitý odpor. Mezitím 1619 umřel Matiaš, a Čechové s Moravany, Slezany i Lužičany neuznávající volbu Ferdinandovu vysílají posly do Frankfurtu ke shromážděným kurfirstům, aby zabránili volbě Ferdinandově císařem, a volí si králem falckraběte Fridricha, kurfirsta při Rýně, zatím co Ferdinand volen skutečně všemocným císařem.

Tehdy účastníci již dříve vytvořené *ligy katolické* vtrhli do Čech s vojskem pod Maximilianem vévodou bavorským, dobyli měst podobojí, Prachatic a Písku, kdež měšťany pobili. Odtud přitáhli ku Praze, kdež 8. listopadu 1620 na Bílé hoře vojsko české porazili, kurfirst Fridrich pak uprchl přes hranice.

Tak se skončil odboj českých stavů, kteří z dějin své vlasti ničemu se nepřiučili a nechápající dosahu těžké situace, svěřili vedení svých vojsk cizincům: Hohenlohovi, Anhaltovi a Mansfeldovi, kteří vždy v rozhodných chvílích je zradili a prodali, korunu českou pak nabídli lehkomyšlnému kurfirstovi falckému, který po první porážce utekl za hranice, nepokusiv se ani o hájení Prahy. Sami pak stavové nemající ani s dostatek svornosti a obětavosti pro svou vlastní věc ztratili nejen hrdla a statky, nýbrž uvrhli i vlast svou a ubohý lid v krutou porobu.

Tím došlo k toužebnému přání Říma, kdež již v r. 1616 vypracován plán, jak proti kacířským Čechům nutno postupovati, t. j. aby kacíři nebyli odsuzováni na smrt, poněvadž tím jako mučednictvím se honosí, ale jinými cestami by k poslušenství byli přiváděni, což nazváno „reformací“, ač pověstný Don Martin de Huerta, původem ze Španěl, císaři k úplným masakrům radil. —

20. února 1621 počato s vězněním a trestáním provinilých proti císaři. Kdož mezitím z těchto z království odešel, ztratil statek, čest i hrdlo.

Den k vykonání toho ortele byl 25. dubna, a tu jejich jména na šibenici přibita. A na druhý den opět na dědice těch, kteří v čas té vzpoury pomřeli, vyhlášen ortel, že jejich všelijaký statek do komory královské pobraán býti má.

V květnu počato s vyslýcháním uvězněných pánů, což trvalo

až do 19. června, kdy ortel každému na zámku pražském přečten. Definitivně upraven byl ortel tento později císařskou milostí v následujícím znění:

Vilém pán Popel z Lobkovic a Pavel pán z Říčan na jistou a milostivou Jeho Milosti císařské resoluci dále ve vězení zůstávají mají, statky pak jejich do královské komory vzaty.

Joachim Ondřej pán Šlik z Holejče, hrabě z Basanu a Weisskirchenu zvláštní milostí toliko stát, hlava pak s rukou na věži mostu pražského co nejvýš přibita bude.

Václav st. pán Budovec z Budova z milosti císařské toliko stát a hlava na věži mostu přibita býti má.

Křištop Harant pán z Polžic a Bezdružic stát bude.

Kašpar rytíř Kaplíř ze Sulevic sešlosti věku 86 r. ušetřujíc, aby toliko stát, hlava pak spolu s jinými na odív vyvěšena byla.

Prokopovi Dvořeckému z Olbramovic, Bohuslavovi z Michalovic, Fridrichovi z Bílé a Jindřichovi Ottovi z Losu tentýž ortel vyneseno.

Jan Vostrovec k věčnému vězení se oddává. Tentýž ortel *Václav Felix Pětipeský* slyšel, odpadlictvím však sobě svobodu zjednal.

Diviš Černín stát bude.

Wolfgang Hozlauer z milosti do pevnosti Rábu na rok poslán býti má.

Vilém Konecchlumský stát bude.

Následují měšťané:

Jan Theodor Sixt z Ottersdorfa (milost na popravišti), *M. Valentin Kochan, Tobiáš Štefek a Křištop Kober*, měšťané pražští, státi býti mají.

Jan Šultys kutnohorský a *Maximilian Hošťálek*, primasové, státi, a hlavy jejich na pranýř přibity býti mají.

Janovi Jesseniovi, doktoru akademie pražské, rektoru, z milosti císařské se jazyk za živa uřeže, potom stát a čtvrcen a na rozcestí u stínadel rozvěšen bude, hlava pak s jazykem dá se na most.

Jan Kutnaur, Simeon Sušický, Nathanael Vodňanský, pražští senatorové, oběšeni býti mají.

Melichar Teiprecht, prokurátor, *Jiřík Závěta*, sekretář v kanceláři, *Pavel Prčka* vězením věčným trestáni.

Václav Maštěrovský, jinak Jizbický, měšťanin pražský, stát býti má.

Jiřík Havnšild a Leander Rippel z národu německého a některých knížat říše agenti, ruce i hlavy zutínané míti mají.

Mikuláš Diviš, rady Starého Města sluha, z milosti toliko na hodinu k šibenici za jazyk přibit býti má, pak do Rábu poslati se má.

Václav Bořecký, městský sluha, *Jan Švehla* a *Josef Kubín*, prokuratoři, vymrskáni a ze země věčně vypovědění budou.

Matěj Borbonius, doktor, z milosti císařské ve vězení držán býti má.

Kašpar Huzlar, senator novopražský, ve vězení zůstává.

Jindřich Kozel, taktéž senator novopražský, stat býti má.

Eliáš Rozín starší ve vězení zůstává.

Lukáš Karban se vypovídá.

Ondřej Kocour, *Jiřík Řečický*, *Michal Vítman*, *Simeon Vokáč* štati býti mají.

Jan Kamarýt rok země prázden pak zase přijíti má.

Jiní ještě měšťané k další císařské resoluci zanechání byli.

Po přečtení ortelu páni na zámku, měšťané na radnici uvěznění.

K popravě stanoven den 21. června.

Českým Bratřím, jichž z odsouzených polovice byla, nebylo dovoleno, by jejich kněží k smrti je připravovali, povoláni kněží pod obojí. Odsouzení na radnici uvěznění před popravou společně povečeřeli, načež sem přivezení odsouzenci stavu **panského**, noc pak modlitbami ztrávena byla. Ráno na nebi duha bez deště jako zvláštní znamení Boží pozorována byla.

Po výstřelu děla houfy jezdeckta a několik praporů pěších obstoupilo popravní lešení, na němž zasedli císařští soudcové. Mučedníci voláni jeden po druhém a udatně přicházeli, o čemž kněz pod obojí *Jan Rosacius* píše: „Toto za slušné poznamenati jsem umínil, že když na někoho z těch svatých lidí a Božích mučedníků zavoláno bylo, tu k velikému podivu rozžehnutí pěkně, až srdce v nás plesalo, se dalo.“

Charakteristická slova pronesl *Kaplíř ze Sulevic* k Rosaciovi: „Čtyřem císařům jsem sloužil vždycky věrně. Nyní pak, že mám takovou záplatu míti, Bohu to poroučím, kterýž spravedlivě souditi bude. Ale když jsme již nemohli snášeti pro čisté náboženství nátisků a protivenství i pohrůzek, an nás již prve i tak byli k smrti odsoudili, musili jsme se opatřiti a volili jsme sobě raději zemřítí, nežli ke všemu mlčeti.“

Jindřich Otta z Losu po pronesení ortelu praví: „Nu, milý císaři, utvrdiž trůn svůj naší krví, než jak z toho budeš pánu Bohu odpovídati v den soudný, to ty víš. Býval jsem mezi barbary, a takového tyranství jsem neviděl, ani o něm neslyšel,

co o nás čteno bylo, aby nás čtvrtili, hlavu jinam, čtvrti jinam vystrčili.“

Po popravách hned 28. června 1621 vydáno prohlášení, jímž statky pánů popravených i uprchlých se konfiskují. Ač pak dána druhým rokem všem ostatním milost, konfiskováno i obesíláno k soudům tak znamenitě, že i mrtví byli obesíláni, jako pan *Mikuláš Bukovský z Hustiřan*, již před dvěma léty pohřbený. Statky pak zabírány i osobám, které ničím se neprovinily, než tím, že měly statky. Ale ani tím vším se *císař* neuspokojil, nýbrž dav privilegie království od dávných králů dané do Vídně přivézt, *pečetě i podpisy ustříhal a vše do ohně naházel.*

Mandátem zemského správce, knížete Lichtensteina, ze dne *13. prosince 1621 veškeři čeští kněží pod obojí* do tří dnů z Prahy do osmi pak dnů ze všeho království vypovězeni, kdokoliv pak by se pokusil je přechovávat, na hrdle trestán býti měl.

29. října 1622 vypovězení slušnější formou i *kněží němečtí.* Nato započato s trestáním odbojných Čechů vůbec. Nejprve vypovězena *sekta novokřtěnců* ze země, kteřížto pak vystěhovali se do Uher a Sedmihradska. Ostatní pak pod obojí ustanoveno na radu odchovance jezuitského, hraběte Michny, nejdříve ochuditi a pak vyhnati.

Praha i venkov žoldáckým vojskem stále *rabovány, vojenské půjčky* v penězích i ve zlatě požadovány, *obilnice pro vojsko* zakládány, na něž zvláštní berně vybírány, čemuž ani přestoupení ke katolictví nezabránilo. Rafinované ochuzování dalo se tím, že v mědi ražené peníze byly pouze postříbřovány a staré dobré mince stahovány. Vydávány pak mandáty čím dále ostřejší.

Císařským mandátem r. 1624 *vypovězení kněží pod obojí z celého království.*

22. června 1625 vydán mandát, jímž *užívání desek zemských* těm, kdož by katolickými nebyli, na věčnost *se zapovídá.*

31. července 1627 vyšel mandát, jímž *vypovídají se* všichni, kdož by v *šestiměsíčním* termínu ke katolictví *se neobrátili.* K tomuto pak mandátu přidána tato závěrka: „Aby se pak nikdo nedomníval, že se to pro peníze nebo nějakou kořist, a ne pro spasení duší našich poddaných působí a koná, ráčíme se k jednomu každému dále prohlašovati, pokud by se na odpor postavoval, aby se bez všelijakého úplatku a ztenčení jmění svého ze země vyhostiti mohl. Jakož pak i k tomu dovoluujeme, aby každý ku prodání a zpeněžení statků svých též k vyupominání dluhů svých v témž království českém, komukoliv by z přátel svých anebo jiným katolickým osobám k tomu plnomocenství dáti mohl atd.“

Téhož roku 1627 *ustanovení reformační komisaři* s plnou mocí: arcibiskup pražský kardinál z Harachu, opat Strahovský Jaroslav Bořita hrabě z Martinic, Fridrich z Talmberka a Křištof Vratislav z Mitrovic. Za tohoto režimu zpupná soldateska příšerným způsobem mučila i vraždila kněží pod obojí. 18. srpna 1628 novým mandátem *vypovídají se exulanti* i ze Slezska, Moravy i Lužice, kdež dosud bezpečnými se cítili.

Zvláštní *nařízení* vydáno v téže době o *dluzích*: kdokoli, komukoli, jakoukoli peněz summu v čas té vzpoury půjčil, ten aby tu summu všecku ztratil, kdo před vzpourou, aby ourok a ze summy jistou částku odpustil, ostatek deset let čekal.

Vedle tohoto *ochuzování* trpěli podobojí i veřejným *výsměchem* a *zlehčováním*. V tom ohledu vydán zajímavý *mandát r. 1629 o nekatolických ženách* mužů katolických, že sic do smrti svých manželů trpíny býti mohou, ale potom dědictví nemíti a do vyhnanství jíti musejí. Tím časem pak na veselích a hodech aby nebyvaly, pakli budou, na posledním místě po všech katoličkách aby sedaly.

Podobně jako v Čechách dělo se i *na Moravě*. Páni, kteří Čechům pomáhali, zjímání, a *rytíř Václav z Bitova 1637 v Brně popraven*.

Poněvadž z království mnoho panstva se vystěhovalo, císař nahradil mezery takto vzniklé osobami duchovními pozdvihnuv tyto *za stav*, což předtím nikdy nebyvalo. *Do měst svobodných* dosazení *hejtmáni* nebo *císařští rychtáři*, kontribuce pomocí vojáků vymáhány, obyvatelstvo *na mše* choditi donuceno, k veřejným *úřadům pouze katolíci* připouštění, kdo ke katolické víře přistoupiti se zdráhal, prostě vypovězen. Tak mezi měšťany kutnohorskými uvádí se *Pavel Skréta* a jiní senatorové, jimž po dvaceti mušketýřích do domu k vydržování dáno, pokudž od zpovědníka cedulky, že u zpovědi byli, jako svědectví neokáží.

Jak pevně v přesvědčení i statečné byly tehdy za toho pronásledování *ženy*, dokazuje případ Kateřiny Ottové z Losu, paní na Těchobici, kteráž když i na vdovy vypovězení vyšlo, a ona ani od náboženství neodstoupila, ani ze země nevyjela, komisaři pak napomínali, aby buď jedno nebo druhé učinila, odpovíděla: ze země že vyjiti nemůže, protože nemá nač, náboženství opustiti nelze, protože svědomí zabraňuje, že tedy ani jednoho ani druhého neučiní. Oni pak chtějí-li co třetího s ní učiniti, to ona jejich vůli, sebe pak všechna pánu Bohu poroučí. I tak jí pokoj dali.

Kostely od kacířství svícenou vodou očišťovány, knih vzácných na tisíce spáleno na hranicích pod šibenicemi nebo stínadly.

Roku 1623 odňat v *Časlavi* podobojím kostel, a tu nad jedním hrobem shledán latinský nápis, jenž přeložen zní: Léta 1424 ve čtvrtek před sv. Havlem dokonat *Jan Žižka z Kalicha*, správce obcí křesťanských, souzených pro jméno Boží, a tuto pohřben jest. Ihned po těle mrtvého bylo pátráno, však nic nenalezli; i obrátili svou zlost na kámen hrobový, na němž kdysi obraz Žižkův byl vytesán. Kámen roztloukli a s prachem z hrobu toho z kostela vynesli. Podobně v Praze r. 1633 *arcibiskup Rokycana* po 159 letech z hrobu vystěhován a jezuitovi P. Lukášovi místo učiniti musil.

Veškery tyto strasti přirozeně vedly k tomu, že vystěhovalectví rychle postupovalo, takže v létě 1630 bylo jen panských a rytířských rodin 185 vystěhováno. Vystěhovanci usazovali se v panstvích kurfirsta saského, v Míšni, v obojích Lužicích a ve Foitlandu, někteří došli až do Branibor, ba i Hollandska, jiní do Polska a Uher.

V lednu 1628 loučí se s vlastní svou i největší muž své doby, Jan Amos Komenský, vlast osiřela v hrobě temna, z něhož vstává z mrtvých po 300 letech.

Roman Procházka:

ROZHLEDY RODOPISNÉ.

Nejzajímavější publikací z poslední doby jest samozřejmě pro nás druhý svazek Časopisu Rodopisné společnosti Československé v Praze; přináší m. j. velmi poučný článek Dra Bohumíra Lífky: „Exlibris a supralibros rodopiscovou pomůckou“ s četnými ilustracemi, dále pak pro nás obzvláště zajímavý příspěvek rodopisný archiváře Františka Teplého o Českých exulantech v Hofu ve Vogtlandu, a konečně různé o rodopisu Chodů na Domažlicku, obšírnější výtahy z matrik choustnických a chelčických a rozsáhlý přehled všech odborných rodopisných časopisů německých. — 16. až 20. září t. r. konal se ve Vídni sjezd pracovní jednoty veškerých německých spolků a společností historických a starožitnostních; v VI. oddělení rodopisném byly uspořádány m. j. též přednášky o kolonizačních městech v severní Moravě a o cílech dějin usídlení v zemích sudetských. Při příležitosti tohoto kongresu uveřejňují „Familiengeschichtliche Blätter“ ve zvláštním čísle biologické vyšetření o dědičnosti ve slezských vesnicích husitských a dobrý přehled materiálu městského archivu pražského. Také v slavnostním dárku pro účastníky, v knize univ. profesora G. Loesche-ho: „Geschichte des Protestantismus im vormaligen und im neuen Oesterreich“ jest rozsáhlé pojednání (asi 120 str.) o Čechách, Moravě a Slezsku, a na konci je cenná bibliografie k tomuto odstavci. — Nutno též upozorniti na velkolepé dílo vrchního učitele Albína

Bergmanna v Drážďanech: „Verzeichnis der böhmischen Exulanten in Sachsen“, právě vyšlé, které obsahuje přes 6000 rodin exulantských v Sasku a skoro 25.000 osob.

S P O L K O V É Z P R Á V Y

ZPRÁVA JEDNATELSKÁ.

I. ČLENSKÁ SCHŮZE S PŘEDNÁŠKOU 16. KVĚTNA 1930.

V pátek dne 16. května konala se v Nár. domě na Smíchově první členská schůze v tomto roce, spojená s přednáškami p. A. P. Šlechtý „O mystických číslech v rodopisu“ a p. univ. prof. dra Artura Brožka o „Periodicitě v nauce o dědičnosti“. V první přednášce vyzdvihl p. Š. zajímavý úkaz, jak v některém rodě určité dny a data hrají osudovou úlohu, takže se laiku na první pohled zdá, jakoby opravdu existovalo jakési předurčení, které se projevuje nápadnou shodou dní, za kterých se v dotýc-ném rodě přihodí táž událost, na př. narození, svatba, úmrtí a pod. Tedy, že určité dny a období jsou pro ten rod buď šťastné nebo nešťastné.

Na doklad toho sestavil si kalendář svého rodu a doporučuje i ostat-ním vedení takových rodinných kalendářů — arci nikoli k vůli pozorov-ání osudu, ale k vůli všeobecnému užitku. Šlechta nechce sám tvrdit, že nějaké fatum skutečně existuje, neboť věda je popírá a předává proto slovo druhému řečníku, p. univ. prof. dru A. Brožkov i, aby se o tom, jako proslulý biolog, vyslovil se stanoviska vědy.

Prof. Brožek, který měl příležitost rodinné kalendáře Šlechtů podle nauky statistiky důkladně prozkoumat, vysvětlil, že tu nejde o shody záhadné a mystické, nýbrž jen o zajímavé nahodilé případy, z nichž však určitou periodicitu vyvoditi nelze. Neboť pro takovou periodicitu neznáme zákon a kdyby jí bylo, byl by náš osud předurčen a neměli bychom svo-bodnou vůli. Jakousi periodicitu pozorujeme jen ve zjevech fyziologic-kých.

Nato poučil přednášející své posluchače o pravidlech dědičnosti a jak se rodokmen musí sestaviti, má-li z něho i biolog podati svá dobrozdání o dědičných vlohách rodinných.

Podrobně psal o obou přednáškách 3., 4. a 5. t. m. Vídeňský Deník.

Ze zprávy jednatele ke schůzi výboru z 25. září a 2. října 1930: Obec pražská udělila naší Jednotě subvenci 500 Kč. — Přihlásilo se no-vých 5 členů. — Budou podniknuty nové rozhodné kroky na příslušných úředních místech za vymození základních požadavků Jednoty. — Jednateli Boř. Nesměrákovi byla na žádost udělena zdravotní dovolená do konce t. r. a jeho zastupováním pověřen p. Jos. Tamchyna, za nějž pokladnictví opatří p. Otto Bukovský. Dosavadní adresa zášek se tím nikterak ne-mění. — Odborný poradce Jednoty, p. A. P. Šlechta, býv. okr. hejtman a odborný spisovatel vzdává se pro churavost svého členství v rodo-pisném odboru a věnuje Jednotě značný počet svých dějepisných a rodo-pisných děl. Vysloveny mu vřelé díky za obětavou práci a jmenován zatím zakládajícím členem Jednoty. Projevujeme mu i na tomto místě neskonale vděčnost za velké služby, které naší Jednotě prokázal.

Bořivoj Nesměrák.

Dopisy: Stále docházející dopisy ukazují, jak mnoho starých našich rodin zachováno doposud, ač žijí zbaveny původního jména i majetku. Případá nám to, jakoby ten starý národ český, ten předbělohorský, teprve se probouzel a zprvu jen stydlivě se otazoval, zda smí probuditi se ze sna, zda smí nazvati se jménem otcovským, a bojácně se dívá, zda někde ostří meče katova znovu nezavře mu ústa. Je radost dívati se, jak historie naše znovu oživuje, slyšíme znovu jména rodů pokutovaných, ba ozývají se i jména rodů nejstarších, zchudlých již dávno v století šestnáctém. Tradice rodinné, jež nepřestaly udržovati staré zkazky rodinné, jsou mnohdy jedinými dokumenty těchto starých věrných Čechů. Mnohý odborník, odchovaný dosud zásadami feudálního velkostatku, nepřipustí ovšem možnost, že by mohlo se zachovati tolik původních rodin českých. Než přijde čas, kdy stát uzná sám za vhodné bádati v tajích archivů dnes ještě veřejnosti uzavřených a bude před cizinou vyúčtovávati křivdy spáchané režimem právě minulých století. Nejedná se většinou těchto rodů našich o hmotné statky pozemské, ale jde jim o morální satisfakci, jde jim o to, aby bez ostychu mohli hlásiti se k otcům svým. Jakou radostí nás naplniti musí dopis p. profesora Jana Kostky z Karlovice, v němž píše panu Jindřichovi Vostárkovi v Pazuchách u Litomyšle (tento pochází rovněž ze staré rodiny): Ano! My žijeme, a já jsem jediný z toho kdysi slavného rodu Jihoslovan a s pýchkou vzpomínám na své slavné předky, kteří za tu pravdu ztratili jmění, vlast i životy své. Ano, tak žije rod Kostků z Postupic (dokumenty nalézají se v rodinném archivu Dr. Ant. Kostky, král. maďar. minister. rady a ředitele státní prokuratury v Budapešti) a rád vrátil by se do vlasti, rád byl by získal něco ze jmění konfiskovaného pro zásluhy svých předků, ale bylo mu prý řečeno, že to vše sestárló . . . Podobně ohlašuje p. štábní kapitán Sekyrka trvání rodu Sekyrků ze Sedčic, z nichž jedna část pod jménem říšského hraběte Werschowetze žije v Německu. — Pan Jan Ptáček z Prahy uvádí jména Ptáčků a Lapáčků ze Rzávého (nyní Zrzavých), z nichž někteří členové aby unikli pronásledování, i pod křídla víry židovské se ukryli. — Veškerá data o těchto i jiných rodech sděluje redakci t. l.

V Praze dne 16. října 1930.

M—a.

Důležité upozornění pp. členům!

Kdo ještě nezaplatil příspěvků a předplatného na „Sborník“, *rač tak lask. ihned učiniti!* Platí se: členové činní Kč 36.— a přispívající Kč 24.— ročně, bez ohledu, kdy přistoupili, tedy vždy za celý rok (při vstupu zápisné Kč 3.—), předplatné na „Sborník“, které je závazné pro všechny členy (dle usnesení valné hromady z 30. ledna t. r.) Kč 12.— ročně.

Vyplňte a vraťte rodové dotazníky,

abychom mohli přikročit k další akci dle programu.

Získávejte nové členy a odběratele!

Pamatujte příspěvky na naši knihovnu a archiv!

Literární příspěvky pro Sborník buďtež zasílány na redakci v Praze II., v Jirchářích č. 10.

8. listopadu o 3 hod. odpolední pietní uctění památky bělohorských mučedníků u mohyly na Bílé hoře, kdež položí věnec výboři pp. Tamchyna a Kruchyna. Večer pak o půl 8. hod. slavnostní členská schůze v Národním domě na Smíchově s přednáškou místopředsedy Dra Matiny o pobělohorských konfiskacích. — Účast členů žádoucí! Hosté vítáni!